

Καλησπέρα και ευχαριστώ
που είστε εδώ.

Είχα το δίλημμα αν πρέπει να ξεκινήσω την παρουσίαση με το ζήτημα της επιλογής του οικοπέδου, το οποίο έχει μια ιστορική σημασία, ή με την ανάλυση του θέματος, που έχει μια ιατρικής και κοινωνικής φύσης ιδιαιτερότητα. Αποφάσισα να πορευτώ στον λόγο μου όπως πορεύτηκαν η σκέψη μου και οι αποφάσεις μου εξ αρχής. Δηλαδή, πρώτα η επιλογή του θέματος και μετά η επιλογή του οικοπέδου, με τα δύο να έχουμε ως στόχο να καταλήγουν -στο θεωρητικό και ιδεατό επίπεδο του σχεδιασμού- να συνυπάρχουν και να συνδιαλέγονται.

Το Θέμα

Ξεκινώντας λοιπόν από το θέμα μου, πρόκειται για ένα κέντρο ψυχικής υγείας και δημιουργικής απασχόλησης. Τοποθετείται στην περιοχή της Αθήνας, συγκεκριμένα στα όρια Γαλατσίου και Λαμπρινής. Αλλά όλα αυτά στη συνέχεια. Θα αναλύσω ένα - ένα τα μέρη του τίτλου: Ένα κέντρο ψυχικής υγείας προσφέρει ή παρέχει υπηρεσίες ψυχικής υγείας στα μέλη της κοινότητας στην οποία απευθύνεται. Όταν λέμε υπηρεσίες εννοούμε ψυχιατρικές, ψυχολογικές, εργοθεραπευτικές και λογοθεραπευτικές που τις στελεχώνει ο εκάστοτε επιστήμονας και χωρίς να λείπουν οι ειδικότητες για τα παιδιά. Όλα αυτά ενέχονται σε ένα επίπεδο πρωτοβάθμιας περίθαλψης, σαν ένα κέντρο υγείας, χωρίς δηλαδή να προβλέπεται η νοσηλεία και η διανυκτέρευση, παρά μόνο η ημερήσια περίθαλψη. Σαν εξωτερικά ιατρεία.

Όσο για το μέρος της δημιουργικής απασχόλησης, εδώ γίνεται ένας αναγκαίος διαχωρισμός. Κομμάτια της δημιουργικής απασχόλησης όπως οι χειροτεχνίες, οι κατασκευές, οι μεταποιήσεις, η θεατρική ομάδα και τα εικαστικά, απευθύνονται κυρίως σε ανθρώπους με χρόνιες —ή και όχι— ψυχικές διαταραχές με τη στόχευση αυτά τα άτομα να επανενταχθούν στην κοινότητα, μιας και σε πολλές περιπτώσεις παρουσιάζουν ζητήματα στην κοινωνικοποίηση και τη λειτουργικότητα τους. Από την άλλη οι ίδιες δραστηριότητες είναι ανοιχτές και προς το σύνολο των κατοίκων και ολόκληρη την κοινότητα με ιδανικό στόχο την ανάμειξη και ενσωμάτωση των ανθρώπων με ψυχικές διαταραχές σε αυτή, και κυρίως τη συνύπαρξη όλων των κοινωνικών υποκειμένων, με τρόπο τόσο παραγωγικό όσο και θεραπευτικό.

Μία σύντομη αλλά αναγκαία αναφορά πρέπει να γίνει στο ζήτημα της λεγόμενης ψυχιατρικής μεταρρύθμισης, μιας και έτσι ξεκίνησαν να δημιουργούνται κέντρα ψυχικής υγείας και ξενώνες. Αποτέλεσε το έναυσμα της από-ασυλοποίησης και της εξωνοσοκομειακής περίθαλψης των ψυχικά ασθενών. Ξεκίνησε τη δεκαετία του 1920-30 στην Ιταλία με πρωτεργάτη τον Φράνκο Μπαζάλια και στην Ελλάδα άρχισε να παίρνει σάρκα και οστά τη δεκαετία του '80-'90 συμπιπτοντας με την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. και έχοντας ως προπύργιο το ψυχιατρείο της Λέρου που χαρακτηρίστηκε ως κολαστήριο ψυχών για την κάκιση διαβίωση των ασθενών εκεί.

Ο Φράνκο Μπαζάλια υποστήριζε το εξής που ενστερνιζόμαστε στην παρούσα εργασία:

Δώστε στον τρελό σπίτι, δουλειά και κοινωνικό δεσμό και θα πάψει να είναι τρελός. Φράνκο Μπαζάλια.

Χαρακτηριστικό της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης που έχει και άμεση σύνδεση με το περιεχόμενο του θέματός μου, είναι η τομεοποίηση, δηλαδή να υπάρχουν δομές υγείας που αναφέρονται στους κατοίκους συγκεκριμένης και γεωγραφικά ορισμένης περιοχής. Έτσι ο κάθε κάτοικος έχει ένα σταθερό σημείο αναφοράς, είτε είναι διαγνωσμένος με ψυχική διαταραχή είτε όχι, με έναν τρόπο που το κέντρο ψυχικής υγείας λειτουργεί και σαν κέντρο γειτονιάς. Επιτυγχάνεται έτσι μια συνολική πλαισίωση για τους κατοίκους και μια θεραπευτική συνέχεια για τους θεραπευόμενους.

Το οικόπεδο

Ας περάσω στην περιγραφή του οικοπέδου. Βρίσκεται στο Δήμο Αθηναίων, στα σύνορα του Γαλατσίου με τη Λαμπρινή και πιο συγκεκριμένα στη συμβολή των οδών Ωρωπού και Ορφανίδου. Στους πρόποδες των Τουρκοβουνίων, κάτω από τον λόφο Κατακουζηνού. Επομένως, όπως φαίνεται καθαρά και στη μακέτα, έχουμε μια υψομετρική διαφορά (κατηφορική κλίση) από την ανατολική πλευρά του οικοπέδου προς τη δυτική, με το ίδιο το οικόπεδο να παραμένει επίπεδο στο εσωτερικό του.

Βλέπουμε και τον χάρτη εδώ στον οποίο φαίνεται η περιοχή της παρέμβασής μας με σκούρο μώβ, οι «φυγές» ή προσβάσεις με ανοιχτό μώβ, δηλαδή οι κεντρικοί οδικοί άξονες, ο κοντινότερος σταθμός τρένου (αυτός των Άνω Πατησίων), τα κοντινά σχολεία και οι χώροι πρασίνου (βασικά Αγ. Αντρέας).

Το οικόπεδο φιλοξενεί ένα –ανενεργό πλέον– ασβεστοκάμινο και ένα –εξίσου ανενεργό– φουγάρο. Είθισται να λέγεται «Λατομείο Λεβεντάκη» και από τα μέσα περίπου του εικοστού αιώνα, σταμάτησε να λειτουργεί ως εργοστάσιο παραγωγής υψηλής ποιότητας ασβέστη. Έκτοτε το οικόπεδο είναι εγκαταλελειμμένο, με τη φύση σε αυτό να «οργιάζει», όπως φαίνεται και στις φωτογραφίες.

Για την ιστορία να πούμε ότι στις αρχές του 20ού αιώνα, άρχισαν δειλά - δειλά να κατασκευάζονται και να λειτουργούν, τα πρώτα νεώτερα και διαφορετικού τύπου καμίνια, που χρησιμοποιούσαν ως καύσιμη ύλη το ξυλοκάρβουνο και μεταγενέστερα το πετρέλαιο. Είναι μεγάλα στρογγυλά οικοδομήματα, με τεράστιους και πανύψηλους καπνοδόχους, που σήμερα όσα από αυτά έχουν διασωθεί, θεωρούνται διατηρητέα.

Στο δικό μας οικόπεδο υπάρχει στην είσοδο του οικοπέδου επί της οδού Ορφανίδου και ένα μικρό κτίριο με δίριχτη στέγη, που φιλοξενούσε την «υποδοχή» στο χώρο του εργοστασίου.

Οι Νάξιοι και οι Κρητικοί που φτάνουν για να δουλέψουν στο Γαλάτσι, χτίζουν τα σπίτια τους γύρω από τα καμίνια. Σύντομα εμφανίζονται εκεί μαγαζιά για να τους εξυπηρετήσουν κι έτσι δημιουργούνται οι πρώτες γειτονιές. (Ναξιώτικα και Κρητικά οι περιοχές πάνω από το καμίνι στο οποίο αναφέρομαι σήμερα).

Το συνθετικό

Ογκοπλαστικά, έχουμε τρία ξεχωριστά κτίρια που το καθένα φιλοξενεί μια λειτουργία, και έναν τέταρτο ισόγειο χώρο επί της οδού Ωρωπού αλλά χαμηλότερα από το ύψος της. Τα τρία βασικά κτίρια γειτνιάζουν σε διπλανές πολυκατοικίες το καθένα από αυτά, δημιουργώντας μεσοτοιχίες και αφήνοντας καθαρές συνήθως τις 3 από τις 4 όψεις τους. Στο κέντρο του οικοπέδου βρίσκονται το «οβάλ» καμίνι και το φουγάρο ύψους 45 μέτρων, φτιαγμένα και τα δύο από τούβλα. Τα δικά μας κτίρια, με τους τέσσερις διαφορετικούς χώρους που θα περιγράψω, δείχνουν σα να «αγκαλιάζουν» τα διατηρητέα που υπάρχουν κεντρικά του οικοπέδου. Επιπλέον, γίνεται 1ον μια επανάχρηση στο κτίριο της πρώην υποδοχής, 2ον τοποθετείται ένας θερινός κινηματογράφος στην ταράτσα του καμινιού, 3ον χτίζεται ένας χώρος με ψιλικά και τσιγάρα στο πεζοδρόμιο επί της οδού Ωρωπού και 4ον η ισόγεια «στοά» κάτω από το καμίνι γίνεται εκθεσιακός χώρος. Θα αναλυθώ περαιτέρω αμέσως τώρα.

Μια προφορική περιήγηση στο κάθε κτίριο ξεχωριστά θα μας βοηθούσε να καταλάβουμε καλύτερα τους χώρους. Πρώτα απ' όλα, μπαίνοντας στο οικοπέδο, έχουμε στο αριστερό μας χέρι το διατηρητέο το ένα εκ των τριών που πλέον το δίνουμε στα παιδιά, ως έναν χώρο δημιουργικής απασχόλησης. Δεξιά το πρώτο νεόδμητο δικό μας κτίριο που συναντάμε. Στο ισόγειό του πάλι δημιουργική απασχόληση και χώρος φαγητού για παιδιά καθώς και το γραφείο της δασκάλας, και τουαλέτες. Στην άλλη πλευρά του ισόγειου με μία υψομετρική διαφορά 60 πόντων, η είσοδος της βιβλιοθήκης. Επομένως, στον 1ο το παιδικό τμήμα της βιβλιοθήκης, στον 2ο και 3ο το τμήμα ενηλίκων της βιβλιοθήκης και στον 4ο τα εικαστικά, κομμάτι της δημιουργικής απασχόλησης. Το zόροφο τμήμα ενηλίκων της βιβλιοθήκης έχει επαφή με τους κάτω ορόφους μέσω ενός αιθρίου κεντρικά της πλάκας του κάθε ορόφου. Φυσικά, δε λείπουν οι

τουαλέτες σε κάθε χώρο, η υποδοχή και οι υπαίθριοι χώροι. Σκάλες και ανελκυστήρας τοποθετούνται νοτιοδυτικά του κτιρίου.

Το αμέσως επόμενο κτίριο που συναντάμε και το οποίο έχει σύνδεση μέσω μιας γέφυρας με τις βιβλιοθήκες, είναι αυτό που στεγάζει τις αμιγώς επιστημονικές υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Δηλαδή το αυτούσιο κέντρο ψυχικής υγείας, που μένει ανοιχτό μέχρι το μεσημέρι-απόγευμα. Στο ισόγειο, η γραμματεία, η υποδοχή και το αρχείο των ασθενών. Η μονάδα ημερήσιας περίθαλψης με τον χώρο αναμονής της και τα WC. Στον 1ο ο χώρος για συλλογική θεραπεία (group therapy) με προβλεπόμενη χωρητικότητα 5-8 θεραπευόμενων, η αίθουσα συνεδριών για τα παιδιά, το ιατρείο μνήμης και άνοιας και τα WC. Στον 2ο και τελευταίο όροφο του συγκεκριμένου κτιρίου, μία αναμονή για την αίθουσα συνεδριών ενηλίκων και ένα μικρό κουζινάκι, τα γραφεία του προσωπικού με προβλεπόμενη χωρητικότητα: 4-6 ειδικοί. Και τέλος, οι τουαλέτες. Με την κυκλοφορία, δηλαδή ένα ασανσέρ και σκάλες, κεντρικά της σύνθεσης.

Τα δύο κτίρια που περιγράφηκαν, όπως ειπώθηκε συνδέονται με ένα γεφυράκι στον 1ο όροφο και με μία υπαίθρια σκάλα ενδιάμεσα τους.

Το τρίτο κτίριο είναι αυτό της δημιουργικής απασχόλησης, με το ισόγειο του να φιλοξενεί ένα καφέ-εστιατόριο που μένει ανοιχτό μέχρι

τις πρώτες βραδινές ώρες και φιλοδοξούμε η διαχείρισή του να γίνεται από ανθρώπους με ψυχικές διαταραχές, και με μια «επίβλεψη» από έναν ή δύο ειδικούς σε κάθε βάρδια. Οι χώροι που περιέχονται εκεί είναι μια αποθήκη, ένα παρασκευαστήριο, οι τουαλέτες και ο κυρίως χώρος της εστίασης. Ο 1ος όροφος στεγάζει μία ενιαία αίθουσα σαν τη δική μας T12 για τη συνάντηση των επισκεπτών και χρηστών του χώρου, την προ-εργασία και μελέτη τους πάνω σε ζητήματα δημιουργικής απασχόλησης που προκύπτουν από τους υπόλοιπους χώρους που περιγράφηκαν και θα περιγραφούν, εν τέλει ακόμα και για την ίδια τους την κοινωνικοποίηση. Ο 2ος έχει τη σκηνή του αμφιθεάτρου που θα περιγραφεί εντός ολίγου και στο πίσω –ανατολικό- μέρος έχει καμαρίνια, μικρά εργαστήρια πιθανά καθώς και φουαγιέ. Οι τουαλέτες στο ίδιο σημείο με τους υπόλοιπους ορόφους.

Ο 3ος και τελευταίος όροφος φιλοξενεί μια αμφιθεατρική αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, με τη σκηνή της να βρίσκεται στον 2ο. Στο πίσω μέρος του ορόφου, ένα φουαγιέ και WC. Θεατρικές, χορευτικές και μουσικές ομάδες ιδανικά θα θέλαμε να υπάρχουν και να εκθέτουν το έργο τους στον χώρο αυτό, από τα μέλη της κοινότητας.

Ένα γεφυράκι ενώνει τον 1ο όροφο του κτιρίου αυτού με την ταράτσα του καμινιού, στην οποία έχουμε σκεφτεί να υπάρχει ένας θερινός κινηματογράφος.

Ένα κομμάτι της δημιουργικής απασχόλησης τοποθετείται στο ισόγειο, κάτω από το ύψος του πεζοδρομίου της Ωρωπού. Ένα εργαστήριο κατασκευών και ένα μεταποιήσεων, με τζαμαρίες στο ανατολικό τους μέρος για να υπάρχει οπτική επαφή με τον υπαίθριο χώρο και τα διατηρητέα. Μια εξωτερική σκάλα σε εκείνο το σημείο που οδηγεί στον πεζόδρομο της οδού Ωρωπού και στο δικό μας κτίριο για τα ψιλικά και τσιγάρα.

Στον υπαίθριο χώρο τώρα, διαμορφώνεται μια μεγάλη αυλή απότσιμεντοκονία γύρω από το καμίνι και το φουγάρο και ενδιάμεσα των δικών μου κτιρίων. Και μία μικρότερη αυλή σε στάθμη χαμηλότερη κατά 60 πόντους, μπροστά από το διατηρητέο μικρό κτίριο της πρώην υποδοχής. Η αυλή αυτή – η μικρή – απευθύνεται βασικά στα παιδιά, μιας και βρίσκεται μπροστά από τους ισόγειους χώρους της δημιουργικής τους απασχόλησης. Είναι «προστατευμένη» αλλά αποτελεί εξάρτημα του υπόλοιπου υπαίθριου χώρου. Ένα μεταλλικό στέγαστρο με ξύλο καλύπτει μέρος της αυλής αυτής. Φυτεύσεις δέντρων στο χώμα, σε 4 παρτέρια σε σημεία τόσο ενδιάμεσα όσο και στη βορινή πλευρά της μεγάληςτσιμεντένιας αυλής.

Το καμίνι

Στο ισόγειο του καμινιού, στην υπάρχουσα σαν στοά, τοποθετείται εκθεσιακός χώρος για τα εκθέματα που παράγονται κατά τη δημιουργική απασχόληση. Και στην ταράτσα του καμινιού, ένα θερινό σινεμά. Μια μεγάλη οθόνη από λευκό πανί και ένα μικρό κτίσμα για τον προβολέα και για τα ποπ-κορν. Δύο υπαίθριες σκάλες βόρεια και νότια του καμινιού για πρόσβαση και από κει στην ταράτσα του. Υλικά. Εμφανές μπετό με έναν όγκο να ξεχωρίζει σε κάθε κτίριο (πρόβολοι) είτε με μεταλλικές περσίδες (βιβλιοθήκες) για να είναι στο οπτικό μας πεδίο το φουγάρο, το καμίνι και η πλατεία, είτε με χρωματισμένο σοβά (κίτρινο και κόκκινο). Συνήθως ο χώρος της ανάπαυσης τέτοιος.

Οψοτομές. Με τις τρεις αυτές οψοτομές που βλέπουμε εδώ επιδιώκουμε να γίνει μια καλύτερη κατανόηση τόσο του υπάρχοντος χώρου και των διατηρητέων όσο και των δικών μας νεόδμητων κτιρίων. Με τη βούληση να πετυχαίνουμε έναν ισορροπημένο συνδυασμό. Τομές λοιπόν γίνονται εγκαρσίως σε τρία βασικά «μήκη» του οικοπέδου. Στην α-α φαίνεται και η υψομετρική διαφορά από το μέτωπο της Ωρωπού μέχρι το κάτω σημείο της Ορφανίδου (της τάξεως των 3.5 μέτρων, δηλαδή ενός ορόφου περίπου), με το οικόπεδο να είναι επίπεδο εσωτερικά.

Ο απώτερος στόχος μας: να συμπληρώνουν τα νεόδημητα δικά μας κτίρια την πόλη, με τρόπο που να «βελτιώνεται» υπό μία έννοια η όψη της και να βιώνεται πιο ποιοτικά, τόσο σε επίπεδο χρήσης του χώρου και αισθητικής όσο και σε επίπεδο ψυχολογικό, κοινωνικό και δημιουργικό.

Ο κοινός τόπος του οικοπέδου με το θέμα μου θα λέγαμε ότι είναι η επιβίωση και ο αγώνας για αυτή. Από τη μία, η επιβίωση των εργατών του 19ου αιώνα, σε επίπεδο βιοπορισμού, και από την άλλη η ψυχική επιβίωση για μια ζωή με αξιοπρέπεια, όσων επιλέγουν να επισκεφθούν το κτίριο που σχεδιάζουμε εδώ. Από μια άλλη σκοπιά, η υλική παραγωγή τότε και στον ίδιο χώρο σήμερα, στο ιδεατό πλαίσιο του σχεδιασμού αυτού, η προσπάθεια για ψυχική ευμάρεια.

Δεν επαρκεί από μόνος του ο χώρος ως καταπιεστής. Σημασία έχει η σκοπιμότητα που βρίσκεται πίσω από αυτόν. Ο χώρος που παρουσιάστηκε σήμερα εδώ, επιδιώκουμε να είναι το αντίθετο του «καταπιεστή». Να είναι θεραπευτικός, άρα απελευθερωτικός.

Ευχαριστώ τον κ. Αγγελή
πρώτα απ' όλους για την
καθοδήγησή του όλον
αυτόν τον καιρό προς την
επίτευξη του
συγκεκριμένου
αποτελέσματος.
Ευχαριστώ και τον κ.
Σταυρίδη για τις
συμβουλές του.

Ευχαριστώ όλους αυτούς
τους ανθρώπους που με
στήριξαν και με βοήθησαν
(και) σε αυτό το ταξίδι.
Και βασικά που με
άντεξαν.

Κωνσταντίνα Τσώλη.

Ευχαριστώ, Τσιλιανούλη

→ Ευχαριστώ για 2201 κτλ.
που είναι η καρδιά.

ΥΠΑΡΧΕΙΣ ΑΡΧΕΙΩΝΣΙ ΕΡΧΕΙΣΤΟΝΑ ΚΑΘΟΝΑΤΑ
ΑΠ'ΑΥΤΗ ΤΑΣ ΚΑΘΟΝΑΤΟΝΑ ΠΑΥΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΠΕΡΑΙΣΜΕΝΟΥ ΕΣΤΙ.

Ευχαριστώ για 1981 και για 2004.

Ευχαριστώ για 2001 και για 2004.

... η καρδιά

Ευχαριστώ για 2201 και για 2004

και για 2004 και για 2004.

Ευχαριστώ για 2004, ευχαριστώ για 2004

και για 2004 και για 2004

... το σημειώματά μου και τα κείμενά μου.